

השיעור הנדרש לביטול אבקת חלב

בנתיב החלב א נתפרסמו מאמריהם של הרב שמאי קהת גרוס והרב אשר אקשטיין שעסקו בשאלה כיצד משערים אבקת חלב, שהיא למעשה חלב מרוכז, לגבי ביטול בששים. הרב שמאי גרוס הסתמך על פסיקת הגרי"ש אלישיב זצ"ל והרב אקשטיין על פסיקתו של הגרש"ז אועירבך זצ"ל.

במכתב המתפרסם להלן, שנכתב בשנת תשי"א, לפני 65 שנה, עסק הרב איסר יהודה אונטרמן זצ"ל, לימים הרב הראשי לישראל, בסוגיה זו. המכתב נשלח כמענה לרב יעקב כלאב זצ"ל, רב שכונת תל ארזה בירושלים ומראשי ישיבת מרכז הרב. המכתב נמסר לנו לפרסום ע"י נכדו של הרב כלאב מר דב קדרון.

הרב זאב וייטמן

ב"ה, תל אביב יפו, ר"ח שבט תשי"א

מע"כ הרב הגאון הג' מעוז ומגדל וכו'

מהר"י כלאב שליט"א

רב בתל ארזה,

שלום וברכה.

אחדשכתר"ה,

בתשובה על שאלתו, אודות אבקת חלב שנתנוה למים ואח"כ נתערבה בבשר, האיך משערינן לעניין ביטול?

נראה לענ"ד פשוט שהאומדנא היא רק כנגד האבקה בלבד. המים שהוסיפו אח"כ אמנם ממלאים מקום ה"מים" שהוציאו מהחלב, מפני שמקודם יש דין חלב על כל חלקי החלב וכך אסרה תורה את כל החלב לבשלו בבשר, משא"כ המים שנוספו אח"כ דין מים עליהם ומצטרפים עם ההיתר לבטל את האיסור. ואע"פי ששנינן (בחולין ד' קיד') כי המבשל במי חלב פטור, הנה זהו דווקא אחרי שהפרידו המים מן החלב, אבל כשהם יחד-הכול הוא חלב.

ומה שהאבקה היא תמציתית אינו משנה את השיעור לבטלה בששים, כמו שמבטלים חמאה שהיא תמצית השומן שבחלב, וכן גם בשר שנתייבש שעורו בששים.

ומה שהעיר כתנ"ה מדברי הגמ' במנחות ד' נד' לעניין בשר שתפח לענ"ד אינו דומה לכאן מפני ששם המדובר הוא לעניין שיעור אם כמו שהוא עכשיו או כמות שהי' משערינן, אבל

כאן, הנידון הוא שרק האבקה לבד אסורה והמים הנוספים הם היתר גמור. ונראה לענ"ד שכן הדין ביין האסור (של ערלה או של כלאי הכרם) שהוציאו את המים שביין ע"י הקפאה (כמו שנוהגין שמקפאים היין בקור גדול ועי"ז המים נקפאים ומתמעטים והיין נשאר יותר חזק מבתחלה) אם אח"כ הוסיפו בו מים מן החוץ אינם בכלל יין ומצטרפים להיתר ולא לאיסור. אלא כי שם יש דין חנ"נ, אבל לפי פסק הלכה שבהפסד מרובה לא אמרינן חנ"נ בכה"ג המים מצטרפים לבטל את האיסור. ובאמת שאלתו דמר נוגעת הרבה למעשה. כי ידוע אשר ה"לבן" וה"לבניה" עשויים מאבקת חלב בהוספת מים ויוצא כי אם נתערב מלבן לתוך קדרת בשר צריכים לשער לפי כמות האבקה שהיו בה וזוהי קולא גדולה. אולם אם ע"י תערובת האבקה מורגש טעם חלב אז אין כאן ביטול, כמו בכל דבר שטעמו ניכר, משום שנחשב כאילו הוא ניכר ועומד בפ"ע, כאשר נזכר כלל זה בפוסקים. כ"ז כתבתי לבקשת כתר"ה,

והנני חותם בברכת חו"ש מאדוה"ש כנפש תדרשנו לטובה
המוקירו מאוד,
איסר יהודה אונטרמן